

Hírek, ismertetések

Összeállította: PIROS Olga

Események, rendezvények

Tisztelgés SZABÓ Csaba munkássága előtt a Goldschmidt Konferencián

Az első geokémiai tárgyú Goldschmidt Konferenciát az USA Maryland államában található Baltimore városában rendezték 1988-ban. Az eleinte két évente ismétlődő eseményen kezdetben még kevés szakember vett részt. A Konferencia 1994-től már évente kerül megrendezésre, és a résztvevők száma több ezer főre nőtt. A közetek geokémiai vonatkozásait vizsgáló szekciók kezdeti dominanciáját mára a témakörök sokszínűsége váltotta fel, lefedve a környezeti geokémia, biogeokémia, szerves geokémia és kozmokémia tudományágait is. A Goldschmidt Konferencia többek szerint a geokémia szakterületének legkiemelkedőbb rendezvénye.

2023. július 9–14. között a European Association of Geochemistry (EAG) és a Geochemical Society (GS) a franciaországi Lyonban immár a 33. Goldschmidt Konferenciát hozta tető alá, melyen 76 ország majd 4500 kutatója vett részt. Hazánkat több egyetem és kutatóintézet hallgatói és munkatársai képviselték, néhányan közülük kiemelt előadó, meghívott előadó vagy szekcióvezető szerepet tölthettek be.

A konferencia 14 témakört és azokon belül 109 szekciót foglalt magába. Az utóbbiak közül csupán négy tisztelgett kiemelkedő tudományos életpályák előtt. Az egyik ilyen szekciót az évtizedek óta az Eötvös Loránd Tudományegyetemen oktató és kutató – jelenleg a Földfizikai és Űrtudományi Kutatóintézet munkatársaként te-

SZABÓ Csaba (középen) a tisztelgetésre szervezett ünnepi vacsorán. A kép bal oldalán a szekció egyik ötletgazdája és levezető elnöke, Bernardo CESARE (Università di Padova, Olaszország), jobb oldalon az egyik előadója, SPRÁNITZ Tamás látható

Csaba SZABÓ (in the middle) at the gala dinner dedicated to him. Bernardo CESARE (University of Padova, Italy), one of people who proposed the session, was sitting on the left. Tamás SPRÁNITZ, who had a talk in the session sits on the right

vékenykedő – SZABÓ Csaba elismerése hívta létre. A 17 előadást és 15 poszterprezentációt felvonultató szekció az alábbi nevet viselte: Geochemical and geodynamical processes of the lithosphere based on fluid, silicate, carbonate, and sulfide melt inclusions of the upper mantle and crust (session in honor of Dr. Csaba SZABÓ). E különleges szekció kiemelt előadójaként Robert J. BODNAR (Virginia Tech, USA) – a fluidum- és olvadékszárnyok elismert szakértője, az Amerikai Tudományos Akadémia tagja, egyben SZABÓ Csaba egykori amerikai mentora – fő tudományos eredményei, sikerei és együttműködései alapján méltatta SZABÓ Csaba példaértékű szakmai és pedagógiai kiválóságát, melyet az általa nagy számban ki-nevelt, hazánkban és külföldön dolgozó kutatók több generációja is fémjelez. Meghívott előadók voltak továbbá BALI Enikő (University of Iceland, Izland), Costanza BONADIMAN (Università degli Studi di Ferrara, Olaszország) és Gregory M. YAXLEY (Australian National University, Ausztrália) is. Ők rendre az izlandi Reykjanes-félsziget vulkanizmusáról, a felsőköpenyben előforduló víztartalmú ásványok (amfibol, flogopit) jelentőségéről és a karbonát olvadékok petrogenéziséről értekeztek. Ezek mind olyan témák, amelyek jobb megismeréséhez SZABÓ Csaba és a hallgatói jelentősen hozzájárultak.

A rangos Goldschmidt Konferencián megvalósult szekció óriási elismerés a nemzetközi szakmai közösség részéről a Litoszféra Fluidum Kutató Labor (LRG) alapító SZABÓ Csabának és rajta keresztül a teljes magyar földtudománynak.

A session to recognize and acknowledge
Csaba SZABÓ's scientific contributions at the
Goldschmidt Conference

The first Goldschmidt Conference covering the field of geochemistry was held in Baltimore, Maryland in 1988. In these early times, the conference was organized biennially. Later the conference was held annually starting from 1994. During that time, the number of participants has increased significantly, with several thousand researchers from around the world attending each conference. The initial dominance of hard-rock geochemistry topics has evolved over the years to now include a very diverse set of themes including environmental geochemistry, biogeochemistry, organic geochemistry and cosmochemistry. The V. M. Goldschmidt Conference is now considered by many to be the preeminent international geochemistry conference.

Between 9–14 July 2023 the 33th Goldschmidt Conference, organised by the European Association of Geochemistry (EAG) and the Geochemical Society (GS), was held in Lyon, France. The conference had more than 4500 attendees from 76 countries. Hungary was represented by several students and researchers of various universities and research institutes and included several researchers who served as keynote/invited speaker or session conveners.

The Goldschmidt Conference in 2023 included 14 themes and 109 sessions. Among these sessions only four were dedicated to outstanding researchers. One of them was the session honouring the scientific work of Prof. Csaba SZABÓ, who has been teaching and researching for decades at Eötvös Loránd University, and is currently a senior research associate at the Institute of Earth and Space Physics. The session entitled 'Geochemical and geodynamical

Magyar csoportkép a szekció végén. A fotón szereplő személyek balról jobbra: PÁLOS Zsófia, GELENCSÉR Orsolya, PATKÓ Levente, ARADI László, LIPTAI Nóra, SZABÓ Csaba, TSERENDORJ, Davaakhuu, ZAJACZ Zoltán, MYVELA, Justine, ABUDAYEH, Ahmad, SZEMERÉDI Máté, GUZMICS Tibor, LANGE, Thomas, BERKESI Márta, KÖVÁGÓ Ákos, TARACSAK Zoltán, GYÖRE Domokos, a háttérben: KOVÁCS István

Hungarian group photo at the end of the session. People from left to right are: Zsófia PÁLOS, Orsolya GELENCSÉR, Levente PATKÓ, László ARADI, Nóra LIPTAI, Csaba SZABÓ, Davaakhuu TSERENDORJ, Zoltán ZAJACZ, Justine MYVELA, Ahmad ABUDAYEH, Máté SZEMERÉDI, Tibor GUZMICS, Thomas LANGE, Márta BERKESI, Ákos KÖVÁGÓ, Zoltán TARACSAK, Domokos GYÖRE, in the background: István KOVÁCS

cal processes of the lithosphere based on fluid, silicate, carbonate, and sulfide melt inclusions of the upper mantle and crust (session in honor of Dr. Csaba SZABÓ) had 17 oral and 15 poster presentations. A keynote talk was given by Robert J. BODNAR (Virginia Tech, USA), a renowned expert in fluid and melt inclusions and member of the U.S. National Academy of Sciences who was Csaba's former mentor. In his talk, he praised Csaba's career in the light of his most significant scientific results and successful collaborations, which is proven by his many generations of students currently working all over the world. Invited speakers in the session were Enikő BALI (University of Iceland), Costanza BONADIMAN (University of Ferrara, Italy), and Gregory M. YAXLEY (Australian National University, Australia). They presented talks on the volcanism of Reykjanes Peninsula (Iceland), the significance of hydrous minerals (amphibole, phlogopite) occurring in the upper mantle, and the petrogenesis of carbonate melts, respectively – these are all areas in which Csaba and his students have made significant contributions.

The special session at the prestigious Goldschmidt Conference shows the international scientific community's clear and strong appreciation for Csaba SZABÓ, the founder of the Lithosphere Fluid Research Lab (LRG) and thanks to him to the entire Hungarian Earth sciences.

PATKÓ Levente, BERKESI Márta, BALI Enikő, Robert, J. BODNAR, LIPTAI Nóra, KOVÁCS István, SPRÁNITZ Tamás

Ünnep a geológusoknak, ünnepség a községnek Emlékezés PAPP Károly professzorra Tápióságon

Dr. PAPP Károly a Tápió vidékének legalább tucatnyi híressége közé tartozik – és ezt a szakmánkat nem művelők is mind tudják arafelé. Tápióságon született 1873-ban, idősebb LÓCZY Lajosnak

volt előbb tanítványa, majd jó hírű munkatársa, később a pesti egyetemen a földtan egyetemi tanára lett.

PAPP Károly nevéhez fűződik az egész Magyar Királyság akkori vasérc- és kőszénkészletének leltárba vétele. Ezt a nagy pontosságot követelő munkát XX. század első évtizedeiben végezte el, és ezáltal a szakma számára elérhetővé tette az akkori ország telepeinek típusait, ismerhetővé vagyonukat éppúgy, mint a kitermelhetőségi paraméterek nagy részét.

Életének következő periódusát professzori tevékenysége mellett a tudományos életben és a közéletben való részvétel jelentette. Akadémiai munkák, szerkesztéssel és publikálással töltött évtizedek következtek.

Majd a harmadik szakasz, a nyugdíj nélküli nyugdíjazás, a tagság nélküli akadémikusi lét. Egyik napról a másikra csak a szülei-ről rámaradt birtokra támaszkodhatott Tápióságon. Oda visszahúzódva csupán feleségének, BALOGH Margitnak a Természettudományi Múzeumban hasznosítható szakértelme, biológusi-botanikus diplomája hozott valamit a konyhára, emellett az átszervezett egyetemről – ilyen-olyan áttételeken keresztül – kapott kicsike megbízásokat, talán fordításokat vagy szakkönyveladásokat, amint manapság mondogatják.

Ebben a tanári tevékenységtől teljesen elzárt világban, ebben a bezártságban, élete utolsó szakaszában az egyik kerek születésnapján váratlan vendégeket fogadhatott. 1960-ban egy kisebb csapat – régi diákjai, kollégái és hajdani beosztottai közül néhányan – tette tiszteletét a kis, kertes házacskában. Az eseményt szerencsénkre CSIKY Gábor fényképe is megőrizte, ezen a látogatók és az ünnepeket láthatók: REICH Lajos, JASKÓ Sándor, TOMOR János, közepen ül PAPPNÉ BALOGH Margit és PAPP Károly, köztük-mögöttük BOGSCH László, BATKÓ Lajos, JÓZSA István (a hivatalsegéd, akinek nemzedékünk is annyit köszönhetett, ha csiszolatkészítésről volt szó), valamint JUGOVICS Lajos és HORUSITZKY Ferenc.

2023-ban november 23-án emlékeztünk PAPP Károlyra Tápióságon. Az ünnepség keretén belül a professzor életművét BREZSNYÁNSZKY Károly foglalta össze, majd a névadó életéről szóló színelőadás következett a PAPP Károly Általános Iskola diákságából válogatott és kiválóan betanított együttes előadásában. Ennek szövegét az iskola magyartanára, NEMESI Béláné állította össze fennmaradt dokumentumok és a PAPP Károlyt még személyesen ismerő, idősebb szomszédok segítségével. Az életrajzalapú, ám mégis cselekményes előadás méltán kapott a jelenlévőktől hosszan tartó tapsot...

Az iskola kertjében 1992-ben leplezték le a „kőablakban könyöklő” PAPP Károly-domborművet (alkotó RAJKI László). Itt helyezték el koszorújukat a szép számmal összegyűlt tisztelgők. A geológusközösség és a Magyar Földtani Társulat nevében BREZSNYÁNSZKY Károly és PAPP Péter koszorúzott, így tisztelegve PAPP Károly emléke előtt.

PAPP Péter, BREZSNYÁNSZKY Károly

19. Téli Ásványtudományi Iskola, Veszprém, 2024. január 18–19.

Idén ismét személyes részvétellel, a tavalyihoz hasonlóan a Pannon Egyetem veszprémi konferenciaközpontjában rendezték meg a Téli Ásványtudományi Iskolát. Az iskola története érdekes fordulatokat vett az utóbbi években, hiszen a két járványos évben (2020 és 2021) a kényszerűségből távjelenléttel tartott rendezvény nemzetközivé vált, és a résztvevők száma csaknem 200-ra nőtt.

Ezután viszont 2023-ban és idén visszatértünk a korábbi formátumhoz, ami újra dominánsan magyar nyelvűvé és kisebb létszámúvá (kb. 60 résztvevő) tette az iskolát. Mindkét formátumnak megvannak az előnyei, a kisebb létszám és a személyes jelenlét több közvetlen beszélgetésre, szakmai és egyéb eszmecsere ad lehetőséget. A jövő évi, jubileumi (20.) iskola tervezésénél felmerült, hogy – egyesítve a kétféle formátum előnyeit – hibrid formában rendezzük meg az iskolát.

A program és a résztvevők listája megtekinthető az iskola honlapján (<http://mposfai.hu/TAI/tai.htm>). Az első előadásblokk karbonátokkal foglalkozott: előbb LÁZÁR Anett szép előadásában kriogén barlangi karbonátokról és ezek laboratóriumi modellezéséről hallottunk, majd NÉMETH Péter szintén barlangi karbonátokban előforduló kalcit-argonit határok nanoszerkezetét tárgyalta. Ezután két előadás a Balaton üledékével foglalkozott, NYÍRÓ-KÓSA Ilona egy egyhónapos időtartamú, mezo-kozmosz léptékű kísérletben kivált karbonátásványok jellegzetességeiről beszélt, majd PÓSFAI Mihály a Balaton üledékében és vízében talált foszfordús nanorészecskéket mutatta be. A blokkot Magyarai Enikő előadása zárta, amely elsősorban a 8200 évvel ezelőtti gyors éghajlatváltozási esemény régiós társadalmi hatásairól szólt, de az ezzel kapcsolatos, a Balaton üledékében megfigyelhető ásványtani változásokat is érintette.

Az első nap délutáni programját DALLOS Zsolt saját eredményekkel illusztrált, „review” jellegű előadása indította a 3D elektromos diffrakciós tomográfia 20 éves történetéről és szerkezethatározásban játszott szerepéről. Ezután két környezeti problémákkal kapcsolatos előadás következett: GELENCSEŔ Orsolya a felszín alatti hidrogéntárolás szempontjából fontos ásványreakciók – elsősorban a pirit és hidrogén kölcsönhatása – XPS vizsgálati eredményeit ismertette, majd Mona MAGHSOUDLOU az ózdi padláspor jellegének változásait állította párhuzamba a helyi ipari folyamatok történetével. A blokkot VICZIÁN István összefoglaló előadása zárta a kabai meteorit XRD és TEM vizsgálati eredményeiről.

Az iskola ideai mottójához – „Ásványok és vizualitás” – leginkább a csütörtök esti blokk kapcsolódott. WEISZBURG Tamás a Pannonhalmi Főapátság 18. századi ásványgyűjteményét, illetve annak történetét és reambulációs munkálatait mutatta be. TAKÁCS József a gyémánttözsdék zárt és sajátos világába kalauzolta a hallgatóságot. Az első nap zárásaként egy különleges programot szerveztünk, megünnepeltük a Pannon Egyetem alapításának 75., illetve NEMECZ Ernő: *Agyagásványok* című könyve megjelenésének 50. évfordulóját. NEMECZ professzor ásványtani munkásságára emlékezve PÓSFAI Mihály rövid felvezetője után több résztvevő (HARTYÁNI Zsuzsanna, RAUCSIK Béla, VICZIÁN István, NÉMETH Tibor, SZABÓ Csaba, WEISZBURG Tamás, ZSIRKA Balázs, GELENCSEŔ András, DÓDONY István) rövid felszólalásában tanúskodott az egyetem alapító professzorának, egykori rektorának máig ható szakmai kisugárzásáról.

A pénteki program első részében változatos tudományos kérdések és változatos mérési módszerek kerültek terítékre. OSÁN János a Bodai Agyagkő Formáció radionuklid-visszatartó képességének vizsgálatára végzett, 12 hónapos kísérleteinek érdekes eredményeit foglalta össze. MARÓTI Boglárka miocén tengerisünök külső morfológiáját 3D LED szkennelvel, belsejét neutrontomográfiával és a sünökben elraktározódott eredeti üledék összetételét PGAI-módszerrel vizsgálta. HEGEDŰS Máté előadásában egy eredeti módszert mutatott be, amely SEM-felvételek képfeldolgozása által a fogzománcot alkotó prizmák orientációjának kvantitatív jellemzésére alkalmas. KOVÁCS János előadása a szoptatós kismamák életét megkeserítő tejköképződéséről és ásványtani jellemzéséről szólt. A blokkot HORVÁTH Laura előadása zárta, amelyben a róna-

bányai barnaszén öngyulladás által létrehozott metamorf ásványtársulás egzotikus képviselőit mutatta be.

A programot egy öt előadásból álló, földtani és ércteleptani vonatkozású blokk zárta. RAUCSIK Béla és VARGA Andrea előadásai Erdélybe, a Pajzsi Komplexum (Hegyes-hg.) vidékére kalauzolták a hallgatóságot, egyrészt a fillonit és metabázis kőzetek (metamorf) rétegszilikátos ásványtársulásának, másrészt a magmás-hidrotermás és metasomatikus folyamatok által létrehozott ásványok bemutatásával. A framboidális és kolloform pirit tulajdonságai és az ércképző folyamatok közötti összefüggésekre mutatott rá B. KISS Gabriella előadása, majd MOLNÁR Ferenc uránmentes ásványokon (galenit, alait, káliföldpát) végzett ólomizotópmérések alkalmazását taglalta az ércképződés időbeli szakaszainak elkülönítésében. Végül BÍRÓ Máté a recski porfíros rézérchez kapcsolódó ásványok nyomelem és kénizotóp karakterisztikáit mutatta be.

Összességében az iskola ismét kiváló alkalmat biztosított arra, hogy a hazai ásványtani kutatóműhelyek képviselői megismerjék egymás aktuális kutatási eredményeit. Az előadásokat élénk vita követte, amely a kávészünetekben és csütörtök este a Sport vendéglőben is folytatódott. Még a vendéglői program előtt a résztvevők egy népes csapata MOLNÁR Zsombor idegenvezetésével látogatást tett a PE Nanolab-ban.

Az iskola szakmai gazdáit az MTA Geokémiai, Ásványtani és Kőzettani Tudományos Bizottságának Nanoásványtani Albizottsága és a Magyarhoni Földtani Társulat Ásványtan-Geokémiai, valamint Agyagásványtani Szakosztálya. Az iskola anyagi hátterét ezúttal a PE Környezeti Ásványtan Kutatócsoportjának saját bevétele biztosította.

PÓSFAI Mihály, KOVÁCS-KIS Viktória

Személyi hírek

Gyász hír

Fájdalommal tudatjuk, hogy

DEÁK Ferenc tagtársunk életének 85. évében és JOCHÁNÉ EDELÉNYI Emőke tagtársunk életének 78. évében elhunyt.

Emlékük szívünkben és munkáinkban tovább él!